

CAUZE STRATEGICE ȘI IMPLICAȚII JURIDICE ALE ACTUALEI CRIZE A REFUGIAȚILOR DIN EUROPA

STRATEGIC CAUSES AND LEGAL IMPLICATIONS OF THE PRESENT EUROPEAN REFUGEE CRISES

*dr. Mihai-Ștefan DINU*¹

Rezumat: *Articolul se concentrează pe identificarea cauzelor majore ce au generat actuala criză a refugiaților din Europa, cauze ce au ca sursă primară transformările de politică internă în state ale regiunii Orientului Apropiat și Mijlociu și Africa de Nord, acestea conducând la schimbări strategice în regiune. Schimbările de regim, apariția unor noi actori locali ce au căpătat amploare regională, modificarea nivelului de influență a foștilor competitori strategici ai Războiului Rece, au cauzat în opinia noastră exodul de populație cu care se confruntă Europa în aceste zile. Vor fi analizate implicațiile juridice la nivelul dreptului internațional privind situația unor noi actori pe scena regională și internațională, dar și la nivel național prin prisma conținutului Strategiei Naționale de Apărare.*

Cuvinte-cheie: *criza refugiaților, terorism, relații internaționale, sfere de influență, Orientului Apropiat și Mijlociu și Africa de Nord.*

Abstract: *This paper focuses on identifying the major causes that generated the current refugee crisis in Europe, causes whose primary source are political internal transformations in the countries of Middle East and North Africa region, which have led to strategic changes in the region. Regime change, the emergence of new local actors who have become regionally widespread, the different influence of former Cold War strategic competitors caused in our opinion the exodus of population that Europe is facing these days. Legal implications will be explored at the international law level on the status of new regional and international actors, but also at national level through the content of National Defense Strategy.*

Keywords: *refugee crisis, terrorism, international relations, areas of influence, Middle East and North Africa region.*

¹ Cercetător științific gr. II, în cadrul Facultății de Securitate și Apărare a Universității Naționale de Apărare „Carol I”

1. Introducere

De o perioadă relativ scurtă de timp, Europa se confruntă cu un val masiv de refugiați. Sursa acestui val migraționist a fost identificată deja ca fiind regiunea Orientului Apropiat și Mijlociu și Africii de Nord, în special state precum Siria și Irak. Exodul de populație dinspre aceste state înspre Europa, are cauze ale căror origini le putem identifica cronologic imediat după izbucnirea mișcărilor cunoscute sub numele generic de Primăvara Arabă, mișcări ce au favorizat apariția unor grupări fundamentalist extremiste, unele declarat teroriste, sau extinderea teritorială a altora deja cunoscute, așa cum este cazul Al Qaeda.

Situația tensionată din Siria, dese înlocuiri ale puterii în Egipt, intensificarea elementelor insurgente în Irak, au condus la apariția unui actor nou, puternic, în special în Siria și Irak.

De aceea analiza noastră se va axa în continuare în jurul următoarelor repere:

- Apariția situației conflictuale din Siria
- Dezvoltarea mișcării teroriste pe care o cunoaștem astăzi sub titulatura ISIS
- Implicații juridice internaționale ale apariției și dezvoltării ISIS

Aceste repere vor fi dezvoltate în continuare în cele patru secțiuni ale acestui articol.

2. Apariția situației conflictuale din Siria

În opinia noastră situația prezentă a Siriei a fost cauzată de propagarea revoltelor populare din Tunisia și Egipt către celelalte state arabe din regiune. Liban, Yemen, Bahrein, sunt alte câteva exemple ale unor state în care revoltele populare s-au declanșat și desfășurat. În nici unul dintre acestea, însă, consecințele nu au fost atât de dramatice.

Limitate inițial la câteva orașe, violențele s-au extins, însă nu generalizat, ci punctiform, în jurul unor localități mai importante cum ar fi Damasc și Alep. Deși inițial forțele guvernamentale păreau a controla situația, în timp, acestea și-au pierdut în mod gradual controlul asupra entităților teritoriale, odată cu abilitatea de a răspunde cu tact provocărilor opoziției. La rândul lor, forțele opoziției au acționat inițial dezorganizat, dar capacitatea de rezistență și schimbarea frecvență a tacticilor au împiedicat accesul forțelor guvernamentale în unele regiuni, făcând astfel posibilă desfășurarea unor atacuri cu bombe la scară largă în așezări urbane importante precum Alep, Damasc, Homs, în unele dintre acestea pierzându-și viața figuri cheie ale guvernului sirian. Succesul reputat de forțele rebele în luptele cu forțele guvernamentale a condus la extinderea zonelor de conflict, astfel că în iulie 2012, zonele cuprinse de lupte acopereau aproape toată partea de est a Siriei (figura nr. 1)

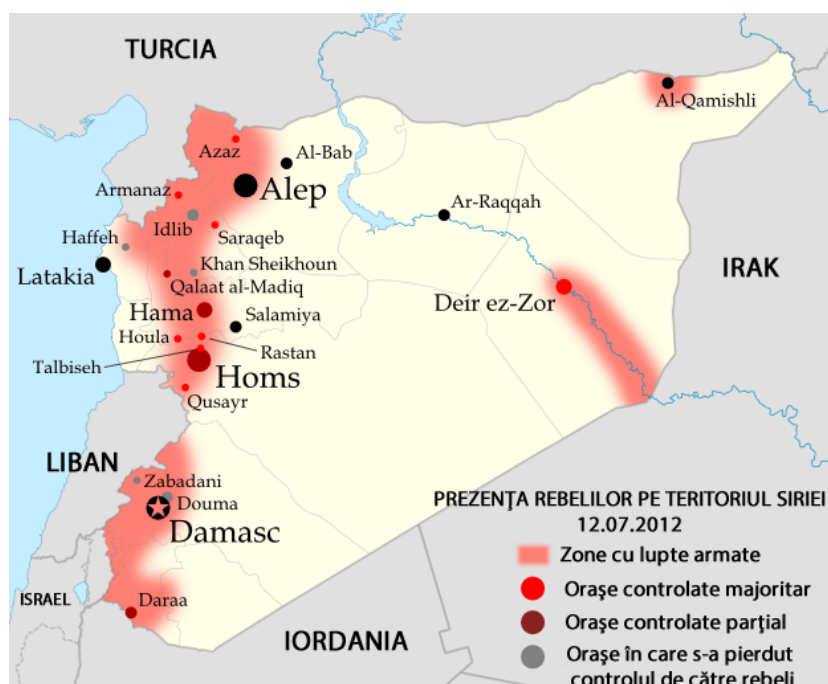

Figura nr. 1. Extinderea grupurilor rebele în principalele orașe din Siria²

În timp, de-a lungul primilor doi ani de conflict deschis, grupurilor extremiste violente, locale li s-au alăturat luptători străini. În acest sens, la începutul anului 2012 oficiali americani declarau că situația din Siria a creat ocazia pentru elemente teroriste aparținând Al-Qaeda de a se infiltra în rândurile rebelilor și de a coordona atacuri.

La începutul anului 2013, forțele rebele continuau să se deplaseze către sud-est de Aleppo, ocupând orașe precum Al-Thawra, Raqqah.

În nord-estul țării, situația se prezenta ceva mai complicat, în scenă apărând și grupuri ale milițiilor kurde care au ocupat orașul Ramilan (figura nr. 2).

² ***, *Syrian Uprising: Map Update 5*, www.polgeonow.com/2012/07/syria-uprising-map-update-5.html

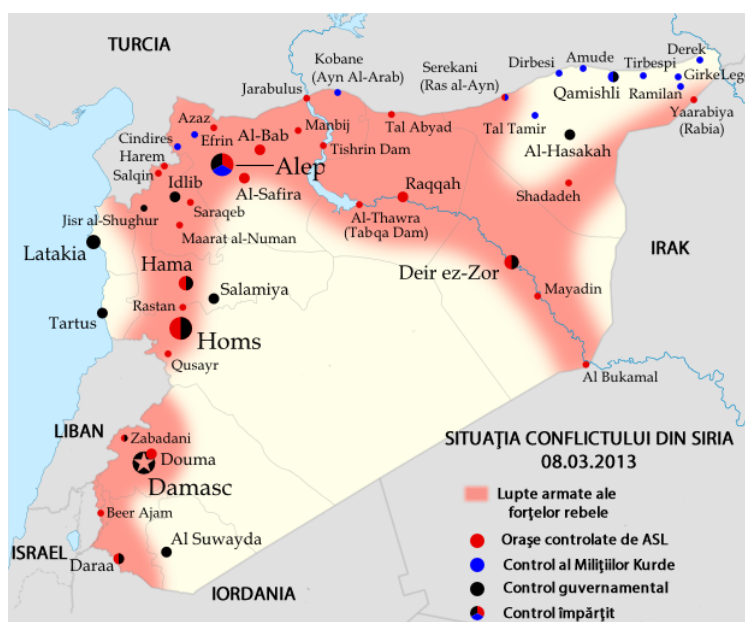

Figura nr. 2. Situația din anul 2013 a conflictului din Siria³

Grupurilor combatante principale cum ar fi forțele guvernamentale sau cele rebele (reunite acum sub numele de Armata Siriană Liberă - ASL) li s-au alăturat pe frontul de luptă grupuri militante precum Jabhat al-Nusra, cunoscut și drept Al-Nusra Front. Acest grup era aliat al Armatei Siriene Libere, și se presupune că a avut un rol important în luptele pentru ocuparea localităților Al-Safira și Shadadeh, succesul datorându-se în mod special luptătorilor străini, foarte bine instruiți, proveniți din țări precum Libia, Irak sau Arabia Saudită⁴.

Având în vedere evoluția conflictului în acești primi doi ani de zile era de așteptat ca situația internă a Siriei să degereze pe viitor, iar implicarea în lupte a luptătorilor străini să conducă la coagularea unei grupări care să le ofere acestora un stindard comun sub care să lupte.

3. Dezvoltarea grupării teroriste ISIS

Așa cum afirmam într-un alt articol, încă de la începutul secolului XXI s-a putut observa tendința de manifestare a rivalității strategice fundamentate pe criterii

³ ***, Syrian Uprising: Map Update 5, www.polgeonow.com/2012/07/syria-uprising-map-update-5.html

⁴ ***, Syria Uprising Map: March 2013, www.polgeonow.com/2013/03/syria-uprising-map-march-2013-9.html

religioase, semnale existând chiar înainte de momentul 11 septembrie 2001, din SUA, prin promovarea și dezbaterăa unor lucrări precum *Ciocnirea Civilizațiilor* a lui Samuel Huntington, lucrări care, în fapt, preiau idei mai vechi, creând impresia că folosesc construcției unei politici statale externe, regionale, continentale sau globale. Astfel, chiar dacă Războiul Contra Terorismului s-a dorit a fi, cel puțin la nivel declarativ, unul împotriva elementelor radicale islamiste, prin generalizare și diseminare agresivă prin intermediul canalelor media, acesta a fost perceput, în mod particular în lumea islamică, drept un război al Occidentului creștin împotriva Islamului. Această percepție a ajutat la formarea unui curent, nu neapărat localizat strict la nivelul lumii islamice, ci chiar și în Occident, curent care promovează atât apărarea valorilor materiale și spirituale islamice în fața unui Occident perceput ca *satanic* și invadator, cât și atacarea Occidentului și extinderea influenței⁵ religiei musulmane în fieful Occidental creștin.

În acest context, putem considera că au fost create condițiile apariției și manifestării unui tip special de rivalitate strategică, ce se manifestă în cadrul unui spațiu geografic extins și având caracter non-statal/multistatal între Occident și Islam.

Caracterul complex al acestui tip de rivalitate strategică reiese din natura la fel de complexă a părților angajate. Mișcările și organizațiile fundamentaliste și/sau teroriste, își desfășoară activitatea pe teritoriul a numeroase state, având adepți cetățeni aparținând mai multor state, state aflate pe continente diferite: Asia, Africa etc.

Spre diferență de rivalitatea strategică de tip statal, în acest caz avem de-a face cu cetățeni ai unor grupuri de state sau declarativ, cum este cazul Statului Islamic, cu o organizație extinsă pe teritoriul mai multor state (Siria, Irak, figura nr.3), legați de stindardul identitar, cultural-religios al Islamului și al militantismului politic de tip islamist.

⁵ Vezi comunicatele diseminate în media de către gruparea fundamentalistă Statul Islamic.

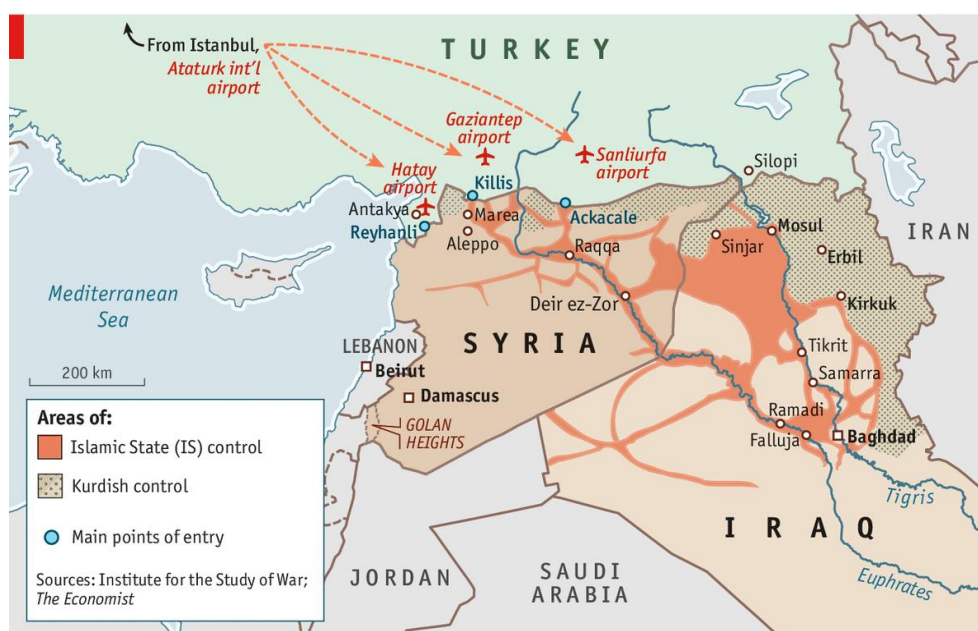

Figura nr. 3. Regiuni controlate de către ISIS pe teritoriul a două state independente: Siria și Irak⁶

Prin urmare, analiza părților angajate în conflict devine una complicată, cu atât mai mult cu cât, de obicei, afinităților de ordin religios le sunt atașate criterii de vecinătate geografică, așa cum se întâmplă în cazul regiunilor precum Africa de Nord, Orientul Apropiat și Mijlociu, Asia Centrală de Sud și de Est (Afganistan, Pakistan, Indonezia).

4. Implicații juridice internaționale ale apariției și dezvoltării ISIS

Apariția statului islamic aduce în discuție o serie de provocări, în domenii cum ar fi studiile de conflict sau terorismul, dar și în ceea ce privește elemente fundamentale de drept internațional.

Din momentul declarării Statului Islamic la 29 iunie 2014 drept califat⁷ la nivel mondial și descoperirea unei serii de documente interne ale conducerii Statului Islamic⁸, luând de asemenea în considerare reacția comunității

⁶www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21614226-why-and-how-westerners-go-fight-syria-and-iraq-it-aint-half-hot-here-mum?fsrc=scn/tw/te/pe/ed/itaintshalfhothemum

⁷<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-declares-new-islamic-state-in-middle-east-with-abu-bakr-albaghdadi-as-emir-removing-iraq-and-syria-from-its-name-9571374.html>

⁸www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html

internaționale cu privire la încălcările drepturilor omului⁹ comise de către Statul Islamic, putem ajung la concluzia ca suntem martorii unei situații noi și sensibile în domeniul juridic internațional.

După cum știm, doctrina constituțională occidentală a formulat o serie de trei elemente constitutive ale statului, elemente caracterizate de unitate organică. Existența acestor trei elemente este afirmată în documente precum *Convenția de la Montevideo privind drepturile și îndatoririle statelor*, semnată în 1933 în cadrul celei de a șaptea Conferințe Internaționale a Statelor Americane, care a codificat teoria declarării statalității, ca parte a dreptului internațional cutumiar. Textul Convenției prevedea că statul, ca subiect de drept internațional, trebuie să îndeplinească o serie de condiții în ceea ce privește conținutul și structura sa¹⁰:

- populație permanentă;
- un teritoriu determinat;
- un guvern;
- capacitatea de a intra în relații cu alte state.

De asemenea, în calitate de subiect de drept internațional sunt recunoscute mișcările de eliberare națională care îndeplinesc o serie de criterii¹¹, precum:

- conducere reprezentativă cu capacitate de autoritate efectivă în cadrul unui teritoriu;
- existența unui teritoriu eliberat;
- forțe armate organizate ce au potențialul de a duce la capăt lupta de eliberare.

De la descoperirea de documente secrete interne în casa unui lider decedat al ISIS, Samir Abd Muhammad al-Khlifawi (fost ofițer de informații irakian în Armata lui Saddam, cunoscut sub numele de Haji Bakr), în ianuarie 2014, s-a dovedit că, din 2010, se construia o strategie pentru statul islamic și a structurilor sale interne (figura nr.4).

⁹ <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14984&LangID=E>

¹⁰ Stelian Scăunaș, *Drept internațional public*, Editura C. H. Beck, București, 2002, p. 83.

¹¹ Raluca-Miga Beșteliu, *Drept internațional. Introducerea în dreptul internațional public*, Editura ALL Beck, București, 1998, pp. 133-136.

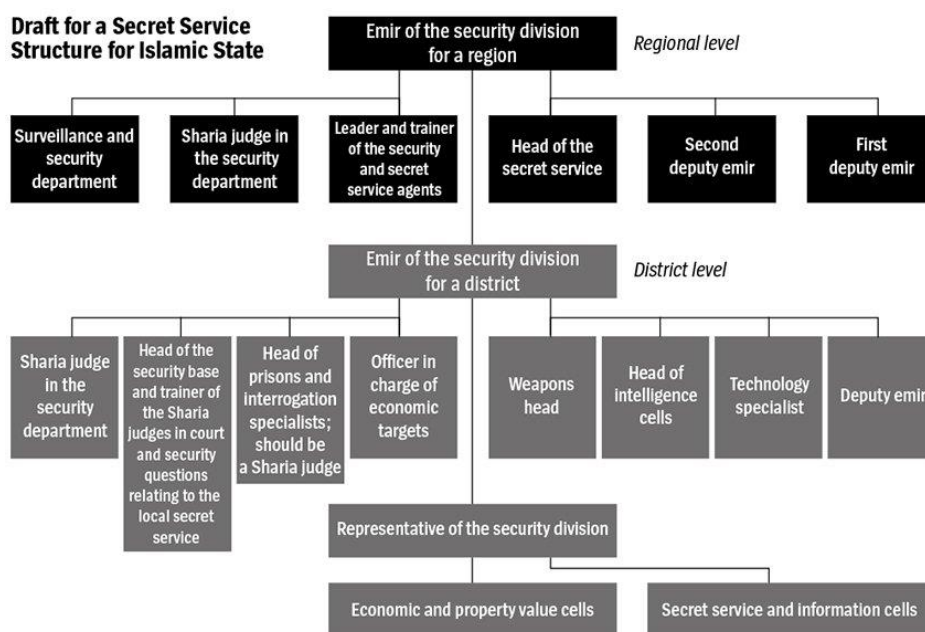

Figura nr. 4. Schiță în limba engleză după notițele lui Haji Bakr¹²

Din moment ce aceste documente indică existența unei structuri ierarhice centralizate, alături de o forță armată, putem concluziona că ar putea exista premisele pentru o strategie ale cărei obiective au ca scop recunoașterea Statului Islamic drept mișcare de eliberare națională.

Concluzii

Așadar, putem observa o scenă regională în transformare, apariția unor noi actori ale căror acțiuni ar putea schimba modul de abordare a relațiilor internaționale, deci și modul de abordare a actualei crize a refugiaților din Europa.

Rolul României poate fi unul proactiv, cu atât mai mult cu cât conținutul noii strategii de apărare¹³ a administrației de la București acordă o importanță deosebită (considerând aici și frecvența ridicată cu care sunt menționate în text) următoarelor aspecte:

¹²www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html

¹³ *** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 - O Românie puternică în Europa și în lume*, Administrația prezidențială, București, 2015, p.5.

- demnitatea umană, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul, egalitatea în fața legii (VALORI)
- protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale tuturor cetățenilor și garantarea siguranței lor (INTERESE NAȚIONALE DE SECURITATE)
- promovarea și asigurarea exercitării neîngrădite a drepturilor și libertăților fundamentale (OBIECTIVE NAȚIONALE DE SECURITATE)
- dimensiunea de informații, contrainformații și de securitate (DIRECȚIE DE ACȚIUNE ȘI PRINCIPALĂ MODALITATE DE ASIGURARE A SECURITĂȚII NAȚIONALE)

BIBLIOGRAFIE

- *** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019* - O Românie puternică în Europa și în lume, Administrația prezidențială, București, 2015.
- BEȘTELIU Raluca-Miga, *Drept internațional. Introducerea în dreptul internațional public*, Editura ALL Beck, București, 1998.
- KEILBERTH Mirco, VON MITTELSTAEDT Juliane, REUTER Christoph, The 'Caliphate's' Colonies: Islamic State's Gradual Expansion into North Africa, in *Der Spiegel* No. 47/2014, 17 nov. 2014, at <http://www.spiegel.de/international/world/islamic-state-expanding-into-north-africa-a-1003525.html>
- SCĂUNAȘ Stelian, *Drept internațional public*, Editura C. H. Beck, București, 2002, William Thompson, Identifying rivals and rivalries in world politics, *International Studies Quarterly*, vol 45, nr.4 , 2001.
- THOMPSON William, *Principal rivalries*, *Journal of Conflict Resolution*, vol. 39, nr 2, iunie 1995.
- www.spiegel.de/international/world/islamic-state-files-show-structure-of-islamist-terror-group-a-1029274.html
- www.washingtonpost.com/world/foreign-fighters-flow-to-syria/2014/10/11/3d2549fa-5195-11e4-8c24-487e92bc997b_graphic.html
- <http://knowmore.washingtonpost.com/2015/01/27/more-than-20000-foreign-fighters-have-joined-isis/>

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-declares-new-islamic-state-in-middle-east-with-abu-bakr-albaghdadi-as-emir-removing-iraq-and-syria-from-its-name-9571374.html>

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=14984&LangID=E>

